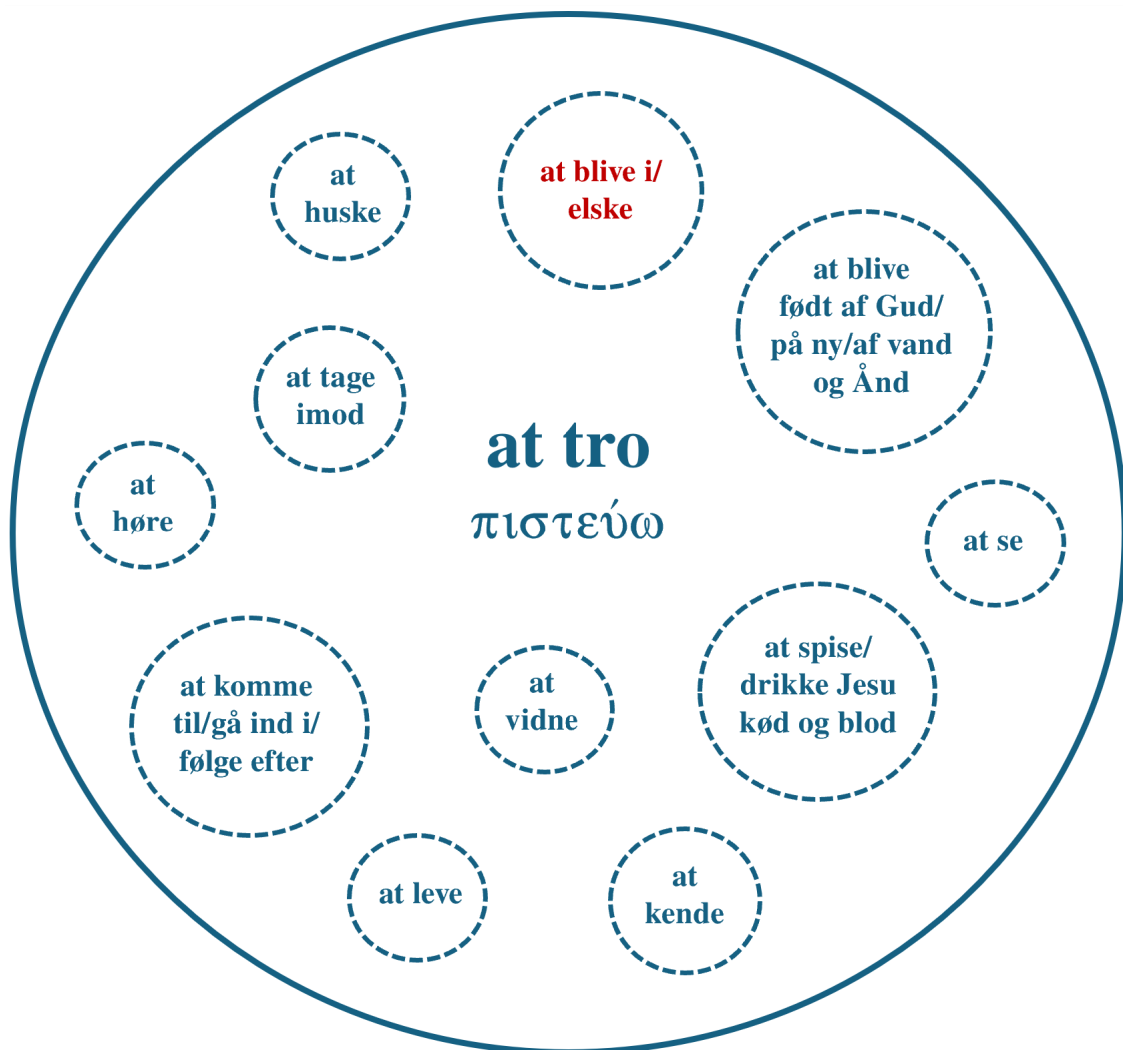

***At tro* som koncept i Johannesevangeliet:**

En semantisk undersøgelse af trosverberne i

Joh 15,1-17 og Joh 17,20-26

Abstract

This thesis explores the Johannine statement “that you may believe that Jesus is the Christ, the Son of God, and that by believing you may have life in his name” (John 20:31) through a semantic analysis of belief-related verbs. It argues that *believing* (πιστεύω) – which occurs only as a verb in the Fourth Gospel – functions as a hypernym encompassing a broader semantic field of faith-related verbs, structured into hyponymic subfields.

Focusing on John 15:1-17 and 17:20-26, the thesis identifies one such subfield, *abiding/loving*, including the verbs μένω ἐν, φέρω καρπὸν, ἀγαπάω, τηρέω, εἰμί ἐν, and εἰμί ἔν. This subfield captures both receptive and active aspects: receiving Jesus’ love and extending it to others.

The analysis shows that *abiding/loving* functions as a hyponym within the broader semantic field of *believing*, showing that Johannine *believing* is not mere intellectual assent but entails a living, covenantal relationship with Jesus, manifested in love. It further emphasizes that separating the concept of *discipleship* from that of *believing* risks distorting Johannine theology.

Indholdsfortegnelse

1 Indledning

1.1. Problemformulering

1.2 Semantisk teori og metode

2 Tematisk eksegesi af Joh 15,1-17 og Joh 17,20-26

2.1 Kontekst

2.1.1 Afskedstalen

2.1.2 μένω ἐν, φέρω καρπὸν, ἀγαπάω, τηρέω, εἰμί ἐν og εἰμί ἐν i resten af Johannesevangeliet

2.2 Joh 15,1-7

2.2.1 Jesus er det sande vintræ, Faderen er vingårdsmanden, disciplene er grenene

2.2.2 At blive i Jesus/vintræet = at blive i Jesu kærlighed

2.2.3 Dem som *ikke* bliver i/bærer frugt (15,2 og 15,6)

2.2.4 Andre betydninger af at blive i

2.3 Joh 17,20-26

2.3.1 At være i Faderen og Sønnen

3 Definition af semantisk felt på baggrund af eksegesen

3.1 *At blive i/elske* som semantisk felt

3.2 *At blive i/elske* som hyponym og koncept under *at tro* i Johannesevangeliet

4 Analysens metodiske og teologiske perspektiver på konceptet *at tro*

4.1 *At blive i/elske* som en integreret del af *at tro* – ikke noget, der følger efter

4.2 *At tro* som pagtsrelation

5 Konklusion

6 Perspektivering

7 Bibliografi

8 Bilag

8.1 Figur 1: Triangle of meaning

8.2 Figur 2 og 3: At tro som hypernym og overordnet koncept

1 Indledning

Konklusionen på Johannesevangeliet lyder som følger: ”Jesus gjorde også mange andre tegn for øjnene af sine disciple, som ikke er skrevet i denne bog. Men disse er skrevet, for at I skal tro, at Jesus er Kristus, Guds Søn, og for at I, når I tror, skal have liv i hans navn” (20,30-31). Her angiver forfatteren formålet med sit evangelium, og derfor bliver versene en tolkningsnøgle til at forstå hele Joh. Et af de mest oplagte spørgsmål, man derfor kan stille i forbindelse med fortolkning af Joh. er: Hvad vil det sige at tro, at Jesus er Kristus, Guds Søn og deri have liv i hans navn?

I Johannesforskningen har centrale fokusområder i den forbindelse fx været kristologien og forholdet mellem tegn og tro. Denne opgave tager afsæt i et tredje fokusområde: verbet πιστεύω. Formålet er at undersøge, hvordan πιστεύω relaterer til andre verber i Joh. med særligt fokus på en gruppe verber/verbale udtryk, der er fortættet i Joh 15,1-17 og 17,20-26: μένω ἐν, φέρω καρπὸν, ἀγαπάω, τηρέω [λόγος/ἐντολή], εἰμί ἐν og εἰμί ἔν. Den teoretiske og metodiske tilgang er lingvistisk og bygger på forståelsen af, at ord ikke kan forstås isoleret, men indgår i et semantisk netværk og må forstås i relation til andre ord i sprogsystemet. Da denne tilgang på nogle punkter adskiller sig fra klassisk forskning i πιστεύω og traditionel eksegesi, følger nedenfor en grundig redegørelse for forskningsproblemet samt det teoretiske og metodiske fundament.

1.1 Problemformulering

I modsætning til i synopsen og hos Paulus optræder πίστις ikke i Joh. Tro udtrykkes udelukkende som et verbum (πιστεύω) i Joh. – til gengæld hele 98 gange. Mange fortolkere ser det som et udtryk for noget aktivt, relationelt, processuelt og handlingsorienteret, mens Teresa Morgan lader det stå som nærmest et tilfælde: ”the absence of *pistis* in John’s gospel remains, ultimately, a puzzle—or just conceivably, a coincidence”.¹ Morgans banebrydende, men primært diakrone, studie af πίστις afdækker meget nyt, men risikerer især i forhold til Joh., hvor πίστις ikke optræder, at overse tekstens egne semantiske strukturer. En synkron analyse af πιστεύω i Joh. kan derfor afdække aspekter, den diakrone tilgang overser.

Forskningen rummer allerede flere synkroner analyser af πιστεύω i Joh., særligt med fokus på de syntagmatiske relationer – altså hvordan πιστεύω optræder i konstruktioner som πιστεύω εις, med dativ, i absolut form og med akkusativ (περί og ὅτι). Nogle har ment, at fx πιστεύω εις udtrykker en dybere tro end πιστεύω + dativ, men en større undersøgelse fra 2002 konkluderer, at de er synonyme: “The πιστεύω εις construction should be viewed as being synonymous with the πιστεύω + dative construction. They both answer the question of in whom belief should be placed in.”² Også de øvrige konstruktioner viser ingen systematisk betydningsforskel. Det er altså ikke syntaksen, der afgør troens grad eller kvalitet, men analysen bekræfter, hvad mange har påpeget: at ”Jesus Kristus er troens centrale genstand og indhold” i Joh.³

πιστεύω er også blevet undersøgt med fokus på de paradigmatiske relationer, dvs. andre verber i Joh., der semantisk knytter sig til πιστεύω, såsom γινώσκω/οἶδα, βλέπω/θεωρέω/θεάομαι/ὀράω/ἴδε, og ἀκούω.⁴ Tidligere studier har typisk fokuseret på enkelte af disse verber, men nyere forskning forsøger at samle flere i en helhedsanalyse af tro. Dorothy Lee (2010) undersøger tro gennem de fem sanser, *sight, hearing, taste, touch* og *smell*.⁵ Jeannine Marie Hanger (2023) viderefører dette fokus på sanserne i relation til ’Jeg Er’-udsagnene.⁶ Mest relevant her er Josaphat C. Tams afhandling *Apprehension of Jesus in the Gospel of John* (2015), hvor han ud fra semantisk feltteori og teori om koncepter undersøger *apprehension* (erkendelse/tilegnelse) som overordnet koncept gennem de underordnede

---

¹ O’Collins 2023; Morgan 2015, 397.

² Croteau 2002, 129.

³ Nielsen 2014, 199.

⁴ Fx Brown 1971, 513-14; Gaffney 1965: “Believing and Knowing in the Fourth Gospel”; Koester 1989: “Hearing, Seeing, and Believing in the Gospel of John”.

⁵ Lee 2010: “The Gospel of John and the Five Senses”.

⁶ Hanger 2023: *Sensing Salvation in the Gospel of John*.

semantiske delfelter/koncepter *seeing (at se)*, *hearing (at høre)*, *knowing (at kende)*, *witnessing (at vidne)*, *remembering (at huske)* og *believing (at tro)*.⁷ Semantiske delfelter forstås her som mindre semantiske felter, der udgør delmængder af et større, overordnet semantisk felt. Tams' ambition er at samle stort set alle græske verber, som relaterer til *erkendelse/tilegnelse* i Joh. i disse seks delfelter/koncepter. Hans analyse viser bl.a. en udvikling i brugen af verberne, hvor fx afskedstalen (Joh 13-17) udtrykker en *dybere erkendelse/tilegnelse* ("deeper apprehension") – en dybere, mere intim relation til Jesus, formidlet gennem Talsmanden. Analysen bidrager desuden med nye perspektiver på centrale spørgsmål, fx om evangeliet er rettet mod ikke-troende eller allerede troende, og hvordan forholdet mellem Jesu ord og tegn forstås i forhold til troen.⁸

Én væsentlig mangel i Tams afhandling er dog, at han ikke begrundes, hvorfor han har valgt netop *at se*, *at høre*, *at kende*, *at vidne*, *at huske* og *at tro* til at udgøre *apprehension (erkendelse/tilegnelse)*. Selvom hans "Semantic Field Survey" forsøger at inkludere de fleste relevante græske verber, udelades vigtige udtryk som *μένω ἐν, ἀγαπάω* og *εἰμί ἐν*.⁹ Det rejser spørgsmålet, om Tams analyse mangler et eller flere underordnede semantiske delfelter/koncepter. En fuld kortlægning af alle trosrelaterede verber i Joh. ligger uden for denne opgaves rammer, men jeg vil undersøge, om man kan identificere mindst et nyt underordnet semantisk felt med de græske udtryk *μένω ἐν, φέρω καρπὸν, ἀγαπάω, τηρέω [λόγος/ἐντολή]*, *εἰμί ἐν* og *εἰμί ἐν*. Da disse verber er fortættet i Joh 15,1-17 og Joh 17,20-26, vil disse steder være de primære perikoper i min analyse. I modsætning til Tam anvender jeg *at tro* til at betegne det overordnede semantiske felt/koncept frem for *erkendelse/tilegnelse (apprehension)*, hvilket på en måde svarer til hans underordnede semantiske felt/koncept *at tro (believing)*. Dette valg begrundes i teori- og metodeafsnittet (1.2). Alt dette leder til en problemformulering, der lyder som følger:

Jeg vil undersøge, om man på baggrund af Joh 15,1-17 og Joh 17,20-26 kan identificere et underordnet semantisk delfelt (*at blive i/elske*) i forhold til det overordnede semantiske felt *at tro*,

---

⁷ Jeg har oversat Tams *apprehension* med de to danske ord *erkendelse/tilegnelse*. Denne oversættelse samt oversættelserne *at se*, *at høre*, *at kende*, *at vidne*, *at huske* og *at tro* bruges i resten af opgaven.

⁸ Tam 2015, 196-208.

⁹ *Ibid.*, 42-45. Tams "Semantic Field Survey" bygger på Louw og Nidas semantiske leksikon, som organiserer græske ord i overordnede "domains" (domæner). Tams seks delfelter ligger inden for domænerne 24-36 og Tams fremgangsmåde er så at liste alle de relaterede græske verber i Joh. op inden for disse domæner. Problemet er, at denne afgrænsning udelukker vigtige udtryk som *μένω ἐν* og *εἰμί ἐν*, der hører under andre domæner (13, 68, 85). Selv *ἀγαπάω*, som faktisk ligger inden for hans valgte domæner (25), inddrages ikke, selvom han uden at bruge det græske ord, kobler "at elske" til *dybere erkendelse/tilegnelse* i sin eksegese af afskedstalen.

og vurdere hvilke nye perspektiver dette i så fald kan give på forståelsen af konceptet *at tro* i Johannesevangeliet.

Det vil jeg gøre ved at:

1. Lave tematisk eksegesis af Joh 15,1-17 og Joh 17,20-26 med særligt fokus på de græske verber, der beskriver relationen mellem Jesus og disciplene.
2. Definere et semantisk delfelt (*at blive i/elske*) på baggrund af eksegesen og undersøge, hvordan de tilhørende græske verber semantisk knytter sig til πιστεύω.
3. Vurdere, hvordan dette semantisk delfelt (*at blive i/elske*) som koncept teologisk bidrager til forståelsen af det overordnede koncept *at tro*.

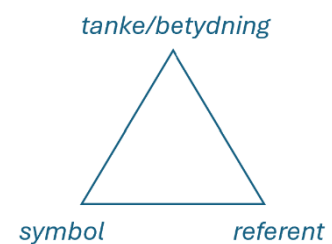
Som grundlag for dette vil jeg først herunder redegøre for opgavens teoretiske grundlag og metodiske tilgang, centreret omkring teori om semantiske felter og koncepter, hentet fra lingvistikken.

1.2 Semantisk teori og metode

Opgavens teoretiske udgangspunkt er semantisk feltteori og teori om koncepter. Strukturalistisk semantik og semantisk feltteori (fx Jost Trier (1894-1970), der regnes som faderen af semantisk feltteori) begyndte at påvirke bibelfortolkningen i midten af det 20. århundrede.¹⁰ I James Barrs banebrydende bog *The Semantics of Biblical Language* (1961), kritiserede han tidligere teologers tendens til at tillægge enkeltord teologisk betydning uden hensyntagen til konteksten.¹¹ Moisés Silva videreudviklede denne tilgang ved at gøre lingvistisk teori om semantiske felter relevant i bibelsk fortolkningsarbejde – både i oversættelse og eksegesis.

Semantisk feltteori hviler på en grundlæggende semantisk model, bl.a. kendt som *triangle of meaning*, først præsenteret af C. K. Ogden og I. A. Richards i 1923.¹² Modellen viser, at et ords betydning består af tre elementer: *symbolet* er ordets skrevne form, *referenten* er det, *symbolet* refererer til i

Figur 1:

¹⁰ Lyons 2012, 250.

¹¹ Barr 1983.

¹² Lyons 2012, 96.

verden, og *tanke/betydningen* er alt det kognitive indhold, man forbinder med *symbolet*.¹³ Figur 1 illustrerer modellen (se også bilag 8.1).

Semantisk feltteori er optaget af forholdet mellem forskellige ords *tanke/betydning* i et sprogsystem. Et semantisk felt er et netværk af ord eller udtryk, der er beslægtet mht. *tanke/betydning* og derfor tilhører det samme tematiske område. I denne opgave forstår jeg på baggrund af Tams afhandling og min læsning af Joh. bl.a. *at se, at høre, at kende, at huske, at vidne* og *at tro*, som et semantisk felt, hvor betegnelserne *at se, at høre* osv. i sig selv er semantiske delfelter, da de udgør flere forskellige græske verber.

Tam kalder sit overordnede semantiske felt *erkendelse/tilegnelse (apprehension)*, hvor *at tro (believing)* er et delfelt herunder og står på linje med *at se, at høre* osv. Jeg vil dog på baggrund af de følgende fire punkter argumentere for, at *at tro* i Joh.s kontekst står overordnet ift. de andre delfelter:

1. Tam konkluderer faktisk selv, at alle de andre delfelter er forbundet med *believing*:
“*Seeing, hearing, knowing, witnessing, and remembering terms are all tightly connected with believing (...), to demonstrate the multi-layered importance of faith in readers’ apprehension of Jesus.*”¹⁴
2. πιστεύω er det verbum, som er brugt i evangeliets formålsparagraf (20,30-31). Det er ikke γινώσκω eller ὁράω eller et fjerde verbum. Hvis man netop forstår formålsparagraffen som tolkningsnøgle for hele Joh., må dette have noget at sige.
3. πιστεύω er kun et verbum i Joh. πίστις forekommer ikke. Dette kunne antyde, at πιστεύω bedst forstås ud fra de andre relaterede verber i Joh.
4. πιστεύω optræder ofte i tæt sammenhæng, endda i samme sætning, med verber fra de øvrige delfelter i Joh., fx:
  - a. πιστεύω + βλέπω/θεωρέω/θεάομαι/ὁράω/ἴδε/ἐμβλέπω/ἀναβλέπω (2,23b; 4,48; 6,30.36.40; 9,18; 11,40.45; 19,35; 20,8.25)
  - b. πιστεύω + ἀκούω (4,42; 5,24)
  - c. πιστεύω + οἶδα/γινώσκω (4,42; 4,53; 6,69; 10,38; 16,30; 17,8)
  - d. πιστεύω + μνησκόμαι (2,22)
  - e. πιστεύω + μαρτυρέω (4,39; 19,35)

¹³ Silva 1983, 102–3; Lyons 2012, 96.

¹⁴ Tam 2015, 207.

På den baggrund vil jeg argumentere for, at *at tro* ikke blot står i lighedsforhold til de andre semantiske delfelter, men at man faktisk kan tale om *at tro* som den overordnede 'kategori'. Dette svarer til at se *at tro* som et hypernym og de andre delfelter som hyponymer, hvilket uddybes i det følgende.

Inden for semantisk feltteori kan man mere detaljeret tale om forskellige *betydningsrelationer* (engelsk terminologi: *sense-relations*), som semantiske felter er struktureret efter.¹⁵ Velkendte *betydningsrelationer* er modsætnings- og lighedsforhold, herunder antonymi og synonymi:

- Modsætning:
  - Antonymer (fx ἀγαπάω vs. μισέω)
  - Kontrastforhold, som ikke er binære antonymer (fx πιστεύω vs. ἀμαρτία)
- Lighed:
  - Synonymer (fx γινώσκω og οἶδα)¹⁶
  - Lighedsforhold, som ikke er direkte synonymer (fx μένω ἐν og ἀγαπάω, jf. den tematiske eksegese i afsnit 2.2.3)

Men man kan også tale om inklusionsforhold, også kaldet hypernyymi/hyponyymi, hvor et ord/udtryk, som har en mere generel *tanke/betydning* står overordnet i forhold til et eller flere ord, som har en mere specifik *tanke/betydning*:

- Inklusion:
  - Hypernymer/hyponymer (fx *blomst* som hypernym til hyponymerne *rose*, *tulipan* og *nellike*, eller *at tro* som hypernym til hyponymerne *at se*, *at høre*, *at kende*, *at huske*, *at vidne* – og måske, *at blive i/elske*)

Figur 2

---

¹⁵ Lyons 2012, 270–95; Silva 1983, 119–32.

¹⁶ Brown 1971, 514.

I denne opgave forstår jeg altså *at tro* (πιστεύω) som overordnet hypernym til de græske trosrelaterede verber (struktureret som delfelter, fx *at se*, *at høre*, *at kende*, *at huske*, *at vidne*). Det, jeg vil undersøge, er, om man kan tale om et underordnet delfelt, som Tam ikke har med i sin afhandling, nemlig et delfelt, *at blive i/elske*, hvor de græske verber μένω ἐν, φέρω καρπὸν, ἀγαπάω, τηρέω, εἰμί ἐν og εἰμί ἐν indgår. På figur 2 har jeg illustreret, hvordan det ser ud. *At blive i/elske* er markeret med rød, fordi det er det felt, jeg undersøger. De andre delfelter på figur 2 er

Tams delfelter samt andre mulige delfelter. Cirklerne er stiplede for at illustrere, at grænserne er flydende. Se også bilag 8.2 (figur 3) for en mere detaljeret illustration, hvor de græske verber er med, og hvor der tydeligt skelnes mellem Tams delfelter og andre mulige delfelter.

Jeg anlægger altså en *synkron* tilgang ved at undersøge *betydningsrelationer* inden for Joh.s eget sprogsystem. Desuden arbejder jeg *paradigmatisk*, idet jeg undersøger, hvordan ord relaterer til hinanden horisontalt inden for dette sprogsystem.

Opgavens fremgangsmåde vil være først at lave en tematisk eksegese af Joh 15,1-17 og 17,20-26, hvor fokus er at undersøge det semantiske slægtskab mellem μένω ἐν, φέρω καρπὸν, ἀγαπάω, τηρέω, εἰμί ἐν, εἰμί ἐν, fx om man kan tale om lighedsforhold i deres *betydningsrelationer*; men også undersøge kontrastforhold, fx hvad det vil sige *ikke* at blive i (μένω ἐν). Eksegesen vil altså ikke være en klassisk detaileksegese. Derfor vil der være vers i perikoperne, som behandles mere eller mindre grundigt end andre, og derfor har jeg valgt at undlade at oversætte perikoperne, men tager direkte udgangspunkt i den græske tekst.¹⁷

¹⁷ Denne metodiske tilgang adskiller sig fra Tams. Hvor Tam definerer sine delfelter forud for sin eksegese ud fra Louw og Nidas semantiske leksikon, tager jeg afsæt i en heuristisk bestemmelse af semantisk slægtskab mellem μένω ἐν, ἀγαπάω og εἰμί ἐν i afskedstalen. Gennem tematisk eksegese af Joh 15,1-17 og 17,20-26 identificeres et delfelt ud fra de verber, der beskriver relationen mellem disciplene og Jesus. Styrken ved denne metode er, at det i højere grad end hos Tam er Joh.s egen kontekst, der afgør, hvilke ord, der indgår i feltet. Svagheden er, at afgrænsningen til netop disse to passager udelader andet relevant materiale – hvilket jeg forsøger at kompensere for i det indledende kontekstuelle afsnit. Samtidig peger begrænsningen på en generel kritik af semantisk feltteori: Sprog er mere flydende end de strukturer, vi forsøger at pålægge det. Der vil altid være huller, overlap og glidende overgange. Alligevel rummer feltanalysen et fortolkningspotentiale, så længe man er bevidst om, at grænserne i og mellem felterne ofte er mere flydende, end en analyse som denne kan give indtryk af.

På baggrund af den tematiske eksegese vil jeg definere et semantisk delfelt og derefter undersøge, om det kan fungere som et hyponym til det overordnede hypernym *at tro*.

Til sidst vil jeg vurdere hvilke perspektiver, analysen kaster på *at tro* som teologisk koncept. Her bevæger jeg mig fra det semantiske over i det konceptuelle. Et koncept er ifølge John Lyons en ”idea, thought or mental construct”, som mennesket bruger til at forstå og strukturere virkeligheden, og som ikke nødvendigvis er sprogligt.¹⁸ Hvor semantiske felter organiserer sprogets interne struktur, peger koncepter ud mod det indhold og de idéer, sproget forsøger at formidle.

Jeg kunne have valgt kun at behandle *at tro* som et semantisk felt og hypernym. Traditionelt har semantikere været tilbageholdende med at blande semantiske felter og koncepter, da koncepter anses som mere generelle og kognitive, ikke knyttet til et specifikt sprogsystem. Men fx Ray Jackendoff har i *Semantics and Cognition* (1983) argumenteret for, at “semantic structure is conceptual structure”, og Lyons skriver: “the sense of a lexeme is therefore a conceptual area within a conceptual field; and any conceptual area that is associated with a lexeme, as its sense, is a concept.”¹⁹ På den baggrund vælger jeg at betragte *at tro* både som semantisk felt og som koncept. Inddragelsen af koncepter viser for det første, hvordan ord ikke blot relaterer til hinanden, men også formidler erkendelse og begrebsliggør erfaring – her betydningen af *at tro* på et mere generelt plan. For det andet styrker det analysens relevans i en teologisk kontekst, hvor det er almindeligt at tale om *tro* som et koncept/begreb. Dermed bygges bro mellem lingvistisk præcision og teologisk betydning.

---

¹⁸ Lyons 2012, 110.

¹⁹ Jackendoff 1986, 95–106; Lyons 2012, 254 (sense = *tanke/betydning*).

2 Tematisk eksegese af Joh 15,1-17 og Joh 17,20-26

2.1 Kontekst

2.1.1 Afskedstalen

Joh 15,1-17 og Joh 17,20-26 er begge en del af afskedstalen, som står som første del af evangeliets anden hoveddel, herlighedsbogen.²⁰ Grænsen for afskedstalen sættes forskelligt, da Joh 13 indledes med en narrativ ramme, og Joh 17 genremæssigt skiller sig ud som bøn. Nogle vil derfor kun fra 13,31 eller 14,1 kalde det afskedstalen. Derudover mener flere, at det er misvisende at tale om én tale, da kapitlerne kan læses som flere adskilte enheder. Særligt adskilles ofte Joh 14 fra Joh 15-16, som enten ses som alternative eller redaktionelle udgaver.²¹ I tråd med de fleste forskere i dag, vælger jeg dog at læse Joh 13-17 som en sammenhængende helhed pga. det store tematiske overlap – uden at tage stilling til hvor mange 'taler i talen', der er. Overvejelserne om Joh 14 som en mulig oprindelig version er dog relevante i det omfang, at det understreger, at Joh 14 udgør en vigtig kontekst for både 15,1-17 og 17,20-26, som i høj grad fremstår som uddybninger af Joh 14, hvilket uddybes herunder (2.1.2).

Afskedstalens målgruppe er disciplene (og dermed de *troende*), og hovedtemaet er Jesu fortsatte fællesskab, nærvær og enhed med disciplene efter opstandelsen.²² Talen er ofte blevet kaldt Jesu testamente og har ligheder med andre bibelske afskedstaler, særligt Moses' i Deuteronomium.²³ Herman N. Ridderbos understreger dog en væsentlig forskel, nemlig at Jesu tale ikke er et endeligt farvel, men en forsikring om fortsat fællesskab med disciplene.²⁴ Opstandelsen bliver dermed en implicit forudsætning for talens budskab – uden den, intet fortsat fællesskab.

---

²⁰ Herlighedsbogen kan deles op i følgende mindre dele: Afskedstalen (13-17), Lidelseshistorien (18-19), Den opstandne Jesus (20-20,29), Evangelieskriftets formål (20,30-31), Epilog (21).

²¹ Keener 2003, 893.

²² Ibid., 898.

²³ Ibid., 896.

²⁴ Ridderbos 1997, 481.

2.1.2 μένω ἐν, φέρω καρπὸν, ἀγαπάω, τηρέω, εἰμί ἐν og εἰμί ἐν i resten af Johannesevangeliet

Som nævnt vil eksegesen centrere sig om verbumsformerne μένω ἐν, φέρω καρπὸν, ἀγαπάω, τηρέω [λόγος/ἐντολή], εἰμί ἐν og εἰμί ἐν. Disse verber er særligt koncentreret i de udvalgte afsnit, men de optræder også i resten af afskedstalen, særligt Joh 14, som det vises herunder. Flere af verberne forekommer desuden også uden for afskedstalen. I tabellen herunder, har jeg opstillet alle forekomsterne, og i eksegesen vil jeg fremhæve nogle af de centrale steder, hvor det er relevant.

Verber/verbale udtryk fra Joh 15,1-17 og Joh 17,20-26 i hele Joh.	
μένω ἐν ²⁵ (at blive i)	5,38; 6,56; 8,31.35; 9,41; 12,46; 14,10.17; 15,4.5.6.7.9.10
φέρω καρπὸν (at bære frugt)	12,24; 15,2.4.5.8.16
ἀγαπάω / φιλέω ²⁶ (at elske)	3,16.19.35; 5,20; 8,42; 10,17; 11,3.5.36; 12,25.43; 13,1.23.34; 14,15.21.23.24.28.31; 15,9.12.17.19; 16,27; 17,23.24.26; 19,26; 20,2; 21,7.15.16.17.20
τηρέω [λόγος/λόγους] τηρέω [ἐντολή/ἐντολὰς] ²⁷ (at holde ord/bud)	8,51.52.55; 14,23.24; 15,20; 17,6 14,15.21; 15,10
εἰμί ἐν (at være i)	10,37-38; 11,10; 14,10-11.17.20; 15,11; 17,21.23.26
εἰμί ἐν (at være ét)	11,52; 17,11; 17,21.22.23

²⁵ Det er formerne μένω ἐν og εἰμί ἐν, som jeg analyserer. μένω i sig selv forekommer fx mange gange i Joh. til at beskrive, at nogen 'bliver' på en fysisk lokation (fx 1,39 eller 4,40). Men her bliver den syntagmatiske semantik relevant: et ords betydning formes af kombinationen med andre ord i en sætning. Verberne μένω og εἰμί får således en ny betydning, når de står sammen med præpositionen ἐν (se også: Malatesta 1978, 24-25).

μένω ἐν og εἰμί ἐν har forskellige subjekter og dativ-led de forskellige steder, fx står både Jesu ord, Jesu kærlighed (ἀγάπη), Jesus selv og disciplene som subjekter og som dativ-led efter ἐν. Det viser i sig selv noget om en gensidig bliven i/væren i.

²⁶ Inkl. "den discipel, Jesus elskede". ἀγαπάω og φιλέω betragtes som synonyme jf. fx Brown 1971, 498-99.

²⁷ Jeg forholder mig kun til de steder, hvor τηρέω står sammen med λόγος/λόγους eller ἐντολή/ἐντολὰς, altså i betydningen "at holde [hans] ord/bud". I andre sammenhænge, fx 2,10 og 12,7, bruges τηρέω snarere i betydningen "at gemme" og indgår derfor ikke i analysen. Det er denne brug af τηρέω med λόγος/λόγους eller ἐντολή/ἐντολὰς, som jeg forholder mig til i hele opgaven.

Når versene i tabellen slås efter, bliver det tydeligt, at flere af disse verber anvendes på tværs af tre relationelle niveauer: (1) den indre guddommelige relation mellem Faderen og Sønnen (og Ånden), (2) den vertikale relation mellem Gud og de troende og (3) den horisontale relation mellem de troende indbyrdes. I tabellen skelnes der ikke mellem disse niveauer, da de ofte optræder sammen i samme vers – hvilket i sig selv peger på, at de tre relationer er tæt forbundne.

Verberne μένω ἐν, εἰμί ἐν, ἀγαπάω og τηρέω optræder alle i Joh 14. I 14,16-24 er overlap med både 15,1-17 og 17,20-26 særligt markant, hvilket understreger den tematiske sammenhæng mellem disse passager. Desuden rummer Joh 14 en række andre centrale ’trosverber’; ikke kun πιστεύω, men også γινώσκω, ὁράω/θεωρέω, ἀκούω og ζάω. Særligt *at se* og *at kende* fylder meget, hvilket viser, at disse temaer (jeg tænker særligt på *at se*) ikke kun hører hjemme i evangeliets begyndelse, men fortsat er centralt her.

Joh 14 introducerer også Talsmanden som et afgørende tema. Hans rolle er vigtig i relation til μένω ἐν; Jesus *bliver i* disciplene netop ved Talsmanden (14,16-17). Selvom Talsmanden ikke eksplicit fylder meget i 15,1-17 og 17,20-26, kan hans funktion ikke skilles fra verberne i disse perikoper. I Tams analyse får Talsmanden stor vægt, mens fx μένω ἐν, εἰμί ἐν, ἀγαπάω kun spiller en perifer rolle. I min tilgang kan balancen måske synes modsat, fordi fokus ligger på netop de tekstudsnit, hvor disse verber er koncentreret. Men sammenhængen til Joh 14 (og 16) viser, at Talsmanden og disse verber ikke kan adskilles.

2.2 Joh 15,1-7

Joh 15,1-17 ses af de fleste som værende en samlet enhed, for i 15,18 forlades μένω ἐν-sproget og et nyt tema om verdens had mod disciplene introduceres. Mange deler Joh 15,1-17 op i to, men det er dog lidt forskelligt hvor. Jeg følger Rudolf Bultmanns klassiske opdeling mellem 15,1-8 og 15,9-17, hvor han ser de to som paralleller, hvor den sidste del tolker den første del: ”V. 9-17 variiert das Thema von V. 1-8 in der Weiße, daß das μένειν ἐν ἐμοὶ jetzt als das μένειν ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ erlättert wird; das Bild vom Weinstod ist dabei bis auf die Metapher des καρπὸν φέρειν verschwunden.”²⁸ Jeg følger Raymond E. Brown i at kalde vintræsbilledet (15,1-8) en *mashal* (משל).²⁹

---

²⁸ Bultmann 1978, 415.

²⁹ Brown 1971, 668.

2.2.1 Jesus er det sande vintræ, Faderen er vingårdsmanden, disciplene er grenene

Mashallen begynder med det sidste af de syv prædikative 'Jeg Er'-udsagn: Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή (15,1). Ἐγώ εἰμι er ikke bare Guds navn i GT, men det er Guds *pagtsnavn*. Det er sådan, han åbenbarer sig for Moses første gang (Ex 3,13-15), og det er tæt knyttet til hans pagtsrelation med Israel. På den måde sættes *mashallen* fra første udsagn ind i en pagtskontekst.

Pagtsmotiverne fortsætter, når Jesus kalder sig ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή (15,1). Israel bliver i GT sammenlignet med et vintræ, fx Jer 2,21; Ezek 15,1-8; 19,10-14; Ps 80,9-16; Is 5,1-7. Når Jesus kalder sig "det sande vintræ" understreger han altså, at det er ham, ikke Israel, man må *blive i* for at bære frugt.

Faderen er vingårdsmanden (ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστίν, 15,1) – en rolle, der på trods af fokus på Jesus som det sande vintræ, langt fra er underordnet. Et vintræ kræver omhyggelig pleje. Det skal beskæres præcist for at bære god frugt. Der må hverken være for mange eller for få knopper til nye skud, og sygdom må fjernes, da den ellers spreder sig hurtigt.³⁰ Faderens rolle er således aktiv og afgørende. Han renser, beskærer og beskytter grenene, så de kan bære frugt. Derfor herliggøres han, når disciplene bærer megen frugt (15,8), for det er ham, der har skabt vækstbetingelserne. Samtidig er det Jesus som vintræ, der giver grenene liv, og når han herliggøres, herliggøres også Faderen (jf. 17,1).

Disciplene er grenene (ὕμεις τὰ κλήματα, 15,5), og dermed kan det siges, at "disciplenes mulighed for at bære frugt er fuldstændig afhængig af deres forhold til Jesus."³¹ Hvis ikke de bliver i/på vintræet, kan de ikke bære frugt (15,5). Hvad det vil sige at blive i og at bære frugt uddybes i afsnittet herunder.

2.2.2 At blive i Jesus/vintræet = at blive i Jesu kærlighed

Mashallens billedsprog for disciplenes forhold til Jesus er, at de må blive på/i (μένω ἐν) vintræet og dermed bære frugt (φέρω καρπὸν), for de to ting hænger uløseligt sammen (15,5). Hvis ikke de bliver på/i vintræet, kan de ikke bære frugt. μένω ἐν-sproget er det gennemgående i hele perikopen (15,1-17), mens φέρω καρπὸν-sproget stort set erstattes af kærlighedsbudet i 15,9-17, som således tolker, hvad det vil sige at bære frugt.

---

³⁰ Derickson 1996, 45; Keener 2003, 994.

³¹ Nielsen 2014, 494.

Udtrykket μένω ἐν bruges på følgende måder i Joh 15,1-17:

- En gren/disciplene bærer (ikke) frugt, hvis den/de (ikke) bliver på/i vintræet/Jesus (15,4: Imperativ; 15,4.6.7: Konjunktiv, konditionalsætninger; 15,5: Participium).
- Jesus bliver i disciplene (15,4.5: Elliptisk μένω).
- Jesu ord bliver i disciplene (15,7: Konjunktiv, konditionalsætning).
- Disciplene bliver i Jesu kærlighed (15,9: Imperativ; 15,10: Futurum).

Denne liste viser i sig selv, at μένω ἐν betegner en gensidig bliven i – både Jesus og disciplene bliver i hinanden. Dertil kommer, at Jesu ord (τὰ ῥήματα) bliver i disciplene (15,7), ligesom disciplene er rene (καθαροί) på grund af det ord (τὸν λόγον), Jesus har talt til dem (15,3). Jeg mener på linje med Helge Kjær Nielsen blandt flere, at "[d]er er indholdsmæssigt nær sammenhæng mellem Jesu ord (τὰ ῥήματα) og Jesus selv" – også selvom det ikke er λόγος, som bruges i 15,7.³² At Jesu ord bliver i disciplene svarer altså til, at han selv, med alt hvad han er og siger, bliver i disciplene. Sidst, disciplene bliver i Jesu kærlighed. Som nævnt ovenfor, vil jeg argumentere for, at 15,9-17 tolker 15,1-8 jf. Bultmann, sådan at μείνατε ἐν ἐμοί (15,4) svarer til imperativen μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ (15,9). μένω ἐν-sproget binder det hele sammen. Det er ikke kun 15,4 og 15,9, der står som direkte paralleller, men også 15,7 og 15,16 (temaet om bønghørelse) og 15,8 og 15,17 (at bære megen frugt/være Jesu discipel i 15,8 svarer til at elske hinanden i 15,17). Altså er betydningen af at blive på/i vintræet/Jesus: at blive i hans kærlighed.

Spørgsmålet er så, hvad det betyder at blive i (μένω ἐν) Jesu kærlighed (ἡ ἀγάπη). I 15,10 siger Jesus med en konditionalsætning, at hvis disciplene holder hans bud (ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, bud i pluralis), vil de blive i (μενεῖτε ἐν, futurum) hans kærlighed (τῇ ἀγάπῃ μου). I 15,12 præciserer han, at hans grundlæggende bud (ἡ ἐντολή, singularis) er, at de skal elske hinanden (ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς). Selvom der i 15,10 tales om bud i pluralis, peger sammenhængen på, som også Nielsen påpeger, at kærlighedsbudet, "som jo implicerer mange forhold", er det centrale.³³ Kærlighedsbudet er allerede givet i 13,34-35, så 15,12 og 15,17 står som en gentagelse af det. At blive i Jesu kærlighed handler altså om at holde (τηρέω) dette bud (ἐντολή): at elske hinanden.

Men udgangspunktet for at holde Jesu kærlighedsbud er, at man først har modtaget hans kærlighed. Selvom det ikke siges så eksplicit som i 1 Joh 4,19 med et πρῶτος, at "vi elsker, fordi han elskede os

³² Ibid., 495; Brown 1971, 662.

³³ Nielsen 2014, 497.

først”, er pointen tydelig i sammenhængen. I v. 9 bevæger kærligheden sig i en klar rækkefølge: Faderen elsker Sønnen, Sønnen elsker disciplene, og først derefter lyder imperativet: *μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῆ ἐμῆ*. På samme måde i v. 12: *Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς* (min kursivering). Jesu kærlighed er både forudsætningen og forbilledet for disciplenes kærlighed. Her kaster *mashallen* lys over dynamikken: Grenene kan kun bære frugt (*φέρω καρπὸν*), hvis de modtager livssaft fra stammen – adskilt fra vintræet er det umuligt. Ligesom grenene er afhængige af stammen og vingårdsmandens pleje, er disciplene afhængige af Faderens og Sønnens kærlighed for selv at kunne elske. At blive i Jesu kærlighed er dermed en dobbeltbevægelse: en modtagende og en givende. Den, der bliver i hans kærlighed, lever i et organisk samspil af at modtage og videregive kærlighed, og disse to kan ikke skilles ad.

Hanger viser i *Sensing Salvation in the Gospel of John*, hvordan alle sanserne kommer i spil i Joh. Hendes læsning af Joh 15,1-17 er særlig interessant her, fordi hun kobler *μένω ἐν* med den proprioceptive sans, også kaldet bevægelsessansen eller den sjette sans. Det interessante ved denne sans er dens todelte karakter, hhv. *proprioception* og *kinaestesi*. *Proprioception* har især at gøre med position og balance. *Kinaestesi* derimod har mere at gøre med bevægelse og er mere adfærdsstyret. Men begge aspekter er en del af den samme sans.³⁴ Hanger bruger dette ”proprioceptive–kinaesthetic partnership” som billede på dobbeltheden i det at blive i Jesus. At blive i Jesus er en kombination af stillestående, modtagende forankring og aktiv bevægelse. *Mashallen* i 15,1-8 afspejler primært den proprioceptive dimension; grenenes forankring i stammen, afhængighed og modtagelse. I 15,9-17 derimod træder den kinaestetiske dimension tydeligere frem; lydighed mod budet, at elske hinanden.³⁵

I 15,13 indholdsbestemmes hvad det vil sige at elske: *μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ* (15,13).³⁶ At lægge (*τίθημι*) sit liv (*ψύχη*) ned går igen fra talen om den gode hyrde, hvor Jesus siger, at han som hyrden lægger (*τίθημι*) sit liv (*ψύχη*) ned for fårene (10,11.15) for at få det tilbage (10,17). Det står i kontrast til Peter i 13,37 som hævder at ville lægge (*τίθημι*) sit liv (*ψύχη*) ned for Jesus, men som med sin fornægtelse kommer til at stå som en ’daglejer’ eller en ’gren, der ikke bærer frugt’, men som dog alligevel får et nyt kald til at være hyrde og bære frugt (21,15f) og dermed blive i ham/hans kærlighed. Ud fra dette og resten af Joh.s kontekst virker det klart, at det at lægge sit liv ned for andre henviser til Jesu gerning på korset, som dermed

---

³⁴ Mukhopadhyay 2021, 13.

³⁵ Hanger 2023, 162.

³⁶ Nielsen 2014, 499.

bliver både 'næring' og forbillede for disciplenes kærlighed til hinanden.³⁷ Fordi det netop så tydeligt først og fremmest handler om Jesu gerning, mener jeg ikke, at det er et bud om martyrium, selvom det for nogle, inkl. Peter (21,19), vil ende sådan. Det handler om afkald på – ja ligefrem at have had til – det, som denne verden regner for "liv" (12,25), så man giver afkald på sin status i en sådan grad, at man er villig til at tjene selv dem som efter 'verdens orden' burde tjene én (13,12-17). At elske kan man derfor ikke for – som daglejerer – at vinde noget for sig selv, men for at vinde noget for andre.

2.2.3 Dem som *ikke* bliver i/bærer frugt (15,2 og 15,6)

I modsætning til dem, der bliver i ham, bærer frugt, elsker og holder hans bud (μένω ἐν, φέρω καρπὸν, ἀγαπάω, τηρέω), står dem, der ikke bærer frugt (15,2) og ikke bliver i ham (15,6). De fjernes, visner og kastes i ilden (15,2.6). Jeg læser dette som domsudsagn med futurisk klang, men Joh.s eskatologi er også – først og fremmest – præsentisk, for dommen forbindes med *at blive i* synden (9,41) og mørket (12,46), hvilket dybest set svarer til *ikke at tro* (jf. 16,9; 3,18; 12,46). *At blive i* synden og mørket står dermed i semantisk kontrast til *at blive i* Jesus og *at tro*.

De to tydeligste eksempler på nogle, som ikke bliver i/bærer frugt inden for Joh.s kontekst, er jøderne i 8,31-59 og Judas Iskariot, men også andre steder kunne fremhæves, fx 2,23, 7,31 og 12,42-43. Det er eksempler, hvor det siges om dem, at de *tror* (πιστεύω), men i virkeligheden tror de ikke genuint.

Om jøderne, som "var kommet til tro på ham" (8,31a), siger Jesus, at de for det første må *blive i* (μένω ἐν) hans ord (λόγος) for at være hans disciple (8,31b), for det andet, at hvis Gud var deres far, ville de *elske* (ἀγαπάω) Jesus (8,42) og for det tredje, at den, der *holder* (τηρέω) hans *ord* (λόγος) – ligesom Jesus har *holdt* Faderens ord (8,55) – skal aldrig i evighed se døden (8,51). Men af konteksten bliver det tydeligt, at jødernes kommen til tro (πιστεύω) i 8,31a i virkeligheden er en overfladetro; det er ikke genuin tro, for i 8,45-46 anklager Jesus de samme jøder for vantro (οὐ πιστεύετε μοι). I 8,59 ender det med, at de prøver at stene Jesus. Jøderne i Joh 8 kommer dermed til at stå som kontrast til dem, der *tror, bliver i Jesus, holder hans ord og elsker*.

Derudover kommer Judas Iskariot til at stå som kontrast til dem, som *tror, bliver i Jesus, holder hans ord og elsker*. I 15,3 siges at disciplene er rene (καθαροί) på grund af Jesu ord. Det står som parallel til 13,10, hvor det også siges om disciplene, at de er rene (καθαροί), dog ikke alle (ἀλλ' οὐχὶ πάντες).

---

³⁷ Det at dø for andre var også en antik dyd (Keener 2003, 1005), og nogle har derfor hævdet, at det er denne antikke dyd, der her først og fremmest henvises til. Jeg mener dog i tråd med Carson, at Jesu gerning er det, v. 13 henviser til, men at det grundet den antikke dyd har virket plausibelt for de første læsere af Joh. (Carson 1994, 521-22).

Judas er ikke ren (13,11). Han er en af de grene, som *ikke bliver i* og derfor *ikke bærer frugt og ikke elsker*.

15,2 og 15,6 understreger, at der ikke findes nogen mellemposition, hvor man kan blive på vintræet uden at bære frugt. Den vertikale dimension af troen kan ikke eksistere uden den horisontale dimension.

2.2.4 Andre betydninger af at blive i

Joh 6,22-59 handler om Jesu vidnesbyrd om sig selv som livets brød. I slutningen af talen er der fokus på det eukaristiske, og i den forbindelse siger Jesus i 6,56: ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ.³⁸ Altså, den, der spiser og drikker Jesu kød og blod, *bliver i* (μένω ἐν) ham. Nogle mener på den baggrund, at *mashallen* i Joh 15 kan læses allegorisk som et eukaristisk symbol, så det at spise og drikke Jesu kød og blod kommer til at definere betydningen af μένω ἐν. På baggrund af den ovenstående eksegese, mener jeg dog ikke, at *mashallen* primært er et eukaristisk symbol, men at μένω ἐν først og fremmest henviser til at tage imod Jesus/hans kærlighed og at elske videre. Dog kan man så argumentere for, at det i virkeligheden er det, der sker i nadveren: at man tager imod Jesus/hans kærlighed, og at den 'livssaft' gør, at man elsker videre horisontalt. På den måde er der alligevel en klar betydningsmæssig sammenhæng mellem brugen af μένω ἐν i 6,56 og 15,1-17. Men så langt som at tolke 15,1-8 som en allegori for nadveren, vil jeg dog ikke gå.

2.3 Joh 17,20-26

Jeg kunne have ladet eksegesen af 15,1-17 stå alene, men da Joh 17 bruger et beslægtet, men sprogligt distinkt udtryk for den gensidige kærlighedsrelation, nemlig εἰμί ἐν, finder jeg det relevant også at inddrage Joh 17,20-26, hvor dette udtryk er særligt fortættet og også knyttes til de horisontale konsekvenser som i 15,1-17. Denne del af eksegesen vil dog være mere begrænset i omfang og primært tjene til at vise, hvordan εἰμί ἐν og εἰμί ἔν relaterer til verberne fra 15,1-17.

Jesu bøn i Joh 17 fungerer som overgang mellem afskedstalen og lidelseshistorien. I hele kapitlet kan der, som Nielsen fremhæver, iagttages en bevægelse fra Faderen, gennem Sønnen, til mennesker – en bevægelse, der omfatter herlighed, kærlighed, ord, liv og sendelse. Alt dette gives fra Faderen til

---

³⁸ Jf. Nielsen har en eukaristisk tolkning af 6,52-58 været den fremherskende siden kirkefædrene, og det er også min tolkning. (Nielsen 2007, 249)

Sønnen, som giver det videre til disciplene og dem, som siden kommer til tro.³⁹ I 17,20-26 retter Jesu bøn sig netop mod dem, som ved disciplenes ord *tror* (πιστεύω) ham (17,20). Dette knytter eksplicit *at tro* sammen med det, som siges i det efterfølgende.

2.3.1 At være i Faderen og Sønnen

Udtrykket εἰμί ἐν anvendes på følgende måder i 17,20-26:

- At disciplene må være i Faderen og Sønnen (17,21: Konjunktiv).
- At Jesus må være i disciplene (17,23.26: Elliptisk εἰμί).
- At den kærlighed, Faderen har elsket Sønnen med, må være i dem (17,26: Konjunktiv).

Som i Joh 15, hvor en gensidig bliven i udtrykker den relationelle dynamik, finder vi her en gensidig væren i. I Joh 14,10-11 vises, at εἰμί ἐν og μένω ἐν er semantisk tæt forbundne – hvis ikke synonyme, så meget lige i betydning:

οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοὶ ἐστίν; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ὁ δὲ πατήρ ἐν ἐμοὶ μένων ποιεῖ τὰ ἔργα αὐτοῦ. πιστεύετε μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοί· εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετε. (min kursivering)

Først anvendes εἰμί ἐν, derefter μένω ἐν og i 14,11 er verbet elliptisk, og det kunne i princippet både være et elliptisk εἰμί eller μένω. Edward Malatesta, som har lavet et studie af μένω ἐν og εἰμί ἐν i 1. Joh., antyder, at μένω ἐν måske i lidt højere grad end εἰμί ἐν fremhæver uforanderlighed og ukrænkelighed, men uanset den præcise forskel er det klart, at de to udtryk i konteksten dækker over samme grundlæggende relation: en indbyrdes væren/bliven i, både mellem Faderen og Sønnen og vertikalt mellem Gud og de troende.⁴⁰ Som i Joh 15 er denne relation båret af kærlighed, og Jesu væren i disciplene svarer til, at Faderens kærlighed er i dem (17,26).

Som i Joh 15,1-17 får den vertikale relation også her en horisontal konsekvens. Men hvor det i 15,9 udtrykkes med imperativet μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ, udtrykkes det her med bønningen om, at de alle må *være ét*: ἵνα πάντες ἕν ὄσιν; ἵνα ὅσιν ἕν καθὼς ἡμεῖς ἕν; ἵνα ὅσιν τετελειωμένοι εἰς ἕν (17,21.22.23). Nielsen har med rette pointeret, at teksten ikke eksplicit definerer denne enhed.⁴¹ Det

³⁹ Nielsen 2014, 528.

⁴⁰ Malatesta 1978, 25–26.

⁴¹ Nielsen 2014, 543.

har givet anledning til mange forskellige fortolkninger, især i økumenisk sammenhæng, hvor bl.a. den katolske tradition har set verset som et udtryk for ønsket om kirkens ydre enhed.⁴² Andre har fremhævet, at enheden ikke nødvendigvis består i konfessionel enshed, men dog i en form for fællesskab. Jeg følger imidlertid Nielsens vurdering: Enheden forstås bedst ”som en konsekvens af den johannæiske frelsesforkyndelse.”⁴³ Den er ikke primært et svar på et konkret enhedsproblem, men en naturlig følge af at være i (εἰμί ἐν) Kristus. I Joh 15,1-17 var det klart, at relationen til Jesus måtte udtrykke sig i at bære frugt, dvs. at elske. Tilsvarende her: at være i Jesus er at være ét, hvilket vil sige at modtage hans kærlighed og elske hinanden.

Den gensidige relation er altså ikke primært en mystisk union, sådan som det til tider er blevet fortolket.⁴⁴ Det er en væren ét beskrevet med verber. Relationens karakter er aktiv og konkret, for det handler om at elske. Som vi så i tolkningen af 15,13 realiseres kærligheden i tjeneste og selvfor nægtelse. Disciplenes væren ét afspejler Faderens og Sønnens væren ét, så ligesom Sønnens handlinger er i overensstemmelse med Faderens handlinger og vilje (4,34; 5,19.36; 10,25.37-38; 14,11), består det at elske hinanden i handlinger, der stemmer overens med Sønnens handlinger og vilje.

I Joh 15,8 herliggøres Faderen, når disciplene bærer megen frugt, for det er dybest set Faderens kærlighed (beskæring osv.), som disciplenes kærlighed springer ud af. Det svarer til 17,21 og 17,23, hvor både den vertikale og horisontale enhed skal få verden til at tro (πιστεύω) og erkende (γινώσκω), at Faderen har udsendt Sønnen og elsket dem. Altså bliver kærlighedshandlingen i begge perikoper et vidnesbyrd, der peger på Gud.

På baggrund af alt dette vil jeg altså argumentere for, at der er tæt semantisk og teologisk forbindelse mellem de verber, der i 15,1-17 udtrykker den gensidige kærlighedsrelation (μένω ἐν, φέρω καρπὸν, ἀγαπάω, τηρέω), og de udtryk, som Joh 17,20-26 anvender (εἰμί ἐν, εἰμί ἔν).

---

⁴² Se fx Brown 1971, 775-76 for en redegørelse for en række økumeniske tolkninger.

⁴³ Nielsen 2014, 543. Hvis man så skal forholde sig til, hvad enheden betyder i økumenisk sammenhæng, vil det på baggrund af analysen i sin enkelthed være: at elske hinanden.

⁴⁴ Dodd 1972, 197-99.

3 Definition af semantisk felt på baggrund af eksegesen

3.1 *At blive i/elske som semantisk felt*

Den tematiske eksegesi viser, at der er en tydelig semantisk sammenhæng mht. *tanke/betydning* mellem de verbale udtryk μένω ἐν, φέρω καρπὸν, ἀγαπάω, τηρέω, εἰμί ἐν og εἰμί ἐν. Deres *betydningsrelationer* er bygget på lighed ud fra konteksten, og jeg vil altså argumentere for, at man kan tale om et samlet semantisk felt, som kan kaldes *at blive i/elske*.

Dette felt dækker både den indre relation mellem Faderen, Sønnen og Ånden, den vertikale relation mellem Gud og de troende, og den horisontale relation mellem de troende.

Fokus i analysen har især været på den vertikale relation og den horisontale relation. *At blive i/elske* indebærer både at tage imod Jesu kærlighed og at give den videre. Disse to aspekter er uløseligt forbundne: den, der modtager, kommer til at elske. *Mashallen* (15,1-8) fremhæver afhængigheden af Jesus og Faderen, for grenen kan ikke bære frugt uden stammen og vingårdsmanden. Samtidig lyder imperativet i 15,9: μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ, og budet i 15,12: ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Kærligheden er altså både gave og opgave. Hanger beskriver denne dobbelthed med den proprioceptive sans' to aspekter, hvor proprioception betegner position (det modtagende aspekt), mens kinaesthesia betegner bevægelse (det handlende aspekt). På samme måde er det *at blive i/elske* både noget, der gøres mod den troende, og noget den troende selv handler på.

Endelig spiller Talsmanden en afgørende rolle. Selvom han ikke er eksplicit nævnt i 15,1-17 eller 17,20-26, er han central i afskedstalen, især Joh 14 og 16. Det er ved Talsmanden, Jesus er og bliver i disciplene (13,20; 14,16-18). At tage imod Talsmanden svarer til at tage imod Jesus, og det er gennem ham, at fællesskabet med den opstandne opretholdes.

3.2 *At blive i/elske som hyponym og koncept under at tro i Johannesevangeliet*

Flere teologer, herunder Bultmann og Leon Morris, har peget på den tætte forbindelse mellem *at tro* og *at blive i/elske*, selvom πιστεύω ikke forekommer i Joh 15.

Bultmann skriver: "Nach Joh 15 ist Glaube und Liebe *eine sachliche Einheit*. Der Glaube ist nicht echter Glaube, wenn er nicht treuer Glaube ist".⁴⁵

Morris skriver: "While believing and abiding are not connected in so many words (though cf. 12:46), they clearly mean much the same. In fact it might be held that the abiding in Christ that is stressed in the opening verses of chapter 15 is *practically equivalent* to believing, and that it is this fact that explains the otherwise strange absence of the verb "believe" from that passage."⁴⁶

Tro og kærlighed er "eine sachliche Einheit" ifølge Bultmann, *abiding* (μένω ἐν) og *believing* (πιστεύω) er "practically equivalent" ifølge Morris. De mener altså begge, at der er tæt semantisk (og måske også konceptuel) sammenhæng mellem *at tro* og *at blive i/elske*, men spørgsmålet er så, *hvordan* de er knyttet sammen. Jeg mener ikke, de er direkte synonymmer, men de er tydeligvis bundet sammen mht. *tanke/betydning*. Man kunne vælge blot se dem som overlappende i deres *tanke/betydning* mht. lighed (selvom de ikke er direkte synonymmer), men en anden mulighed er at se et inklusionsforhold som med de andre delfelter *at se, at høre, at kende, at huske, at vidne* (jf. afsnit 1.2), sådan at *at tro* fungerer som hypernym til *at blive i/elske*. Følgende punkter er eksempler på, at πιστεύω er knyttet sammen med alle de græske verber i feltet *at blive i/elske*:

- 3,18-19 (ἀγαπάω): Dem, der ikke tror (ὁ μὴ πιστεύων), svarer til dem, der elskede (ἠγάπησαν) mørket (τὸ σκότος), mens dem, der tror på ham (ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν) svarer til dem, der elskede lyset (τὸ φῶς).
- 5,38 (μένω ἐν): At hans ord ikke bliver i dem (οὐκ ἔχετε ἐν ὑμῖν μένοντα) skyldes, at de ikke tror (οὐ πιστεύετε).
- 8,31-59 (ἀγαπάω, μένω ἐν og τηρέω): Knyttes til πιστεύω jf. eksegeseen ovenfor (2.2.3).
- 12,46 (μένω ἐν): Den, der tror på Jesus (ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ), skal ikke blive i (μὴ μείνη) mørket.
- 16,27 (φιλέω): Faderen elsker (φιλεῖ) disciplene, fordi de har elsket (πεφιλήκατε) og troet (πεπιστεύκατε), at Jesus er udgået fra Faderen.
- 17,20-23 (εἰμί ἐν, εἰμί ἐν og ἀγαπάω): Jesus beder om, at de, som tror (τῶν πιστευόντων) må være ét (ἐν ᾧσιν) og være i (ἐν ἡμῖν ᾧσιν) Faderen og Sønnen – i kraft af at Faderen har elsket dem (ἠγάπησας αὐτούς).

---

⁴⁵ Bultmann 1978, 421, min kursivering.

⁴⁶ Morris 1995, 297, min kursivering.

- 14,1.11 og 15,4.9 (μένω ἐν, indirekte ἀγαπάω): πιστεύετε εἰς τὸν θεὸν καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε (14,1) og πιστεύετε μοι (14,11) står som imperativ-paralleller til μείνατε ἐν ἐμοί (15,4) og μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ (15,9).

På baggrund af det følgende vil jeg argumentere for, at *at tro* og *at blive i/elske* ikke blot er semantisk beslægtet mht. 'lighed', men udgør et inklusionsforhold, hvor *at blive i/elske* fungerer som et hyponym til *at tro*. Denne læsning underbygges først og fremmest af evangeliets egen tolkningsnøgle i Joh 20,30-31, hvor *at tro* på Jesus defineres som formålet med hele evangeliet. I dette lys fremstår *at blive i ham/hans ord/hans kærlighed* (μένω ἐν), *at bære frugt* (φέρω καρπὸν), *at elske hinanden* (ἀγαπάω), *at holde hans bud/ord* (τηρέω), *at være i ham* (εἰμί ἐν) og *at være ét* (εἰμί ἓν) som konkrete udtryk for, hvad det indebærer *at tro* genuint/sandt.

Det forstærkes af, at afskedstalen er rettet til dem, der allerede tror, og at det netop er indholdet af *at tro*, der foldes ud i talen, selv når πιστεύω ikke eksplicit forekommer (fx i 15,1-17).

Endelig viser ovenstående teksteksempler, at πιστεύω ikke blot tematisk, men også sprogligt forbindes med nøgleverber i feltet *at blive i/elske*, såsom μένω ἐν, ἀγαπάω, τηρέω og εἰμί ἐν. Dette indikerer, at *at tro* fungerer som en semantisk overkategori.

På den baggrund konkluderer jeg, at det semantiske delfelt *at blive i/elske* med rette kan betegnes som et hyponym under det overordnede semantiske felt *at tro*. Da semantiske felter og teologiske koncepter ofte spejler hinanden (jf. 1.2), vil jeg endvidere hævde, at man teologisk kan forstå *at blive i/elske* som et underordnet koncept til *at tro*. Det er med andre ord ikke noget andet end tro – men tro levet ud i kærlighed, relation og gensidig indbyrdes bliven/væren i.

4 Analysens metodiske og teologiske perspektiver på konceptet *at tro*

4.1 *At blive i/elske* som en integreret del af *at tro* – ikke noget, der følger efter

Min analyse viser, at *at blive i/elske* både på et semantisk og konceptuelt plan er en integreret del af *at tro*. *At tro* fungerer som det overordnede koncept, mens *at blive i/elske* udgør et underordnet aspekt heraf, og altså ikke er noget, der følger efter *at tro*. I modsætning hertil kunne man forestille sig en

tilgang, der opdeler *at tro* og *at blive i/elske* som to separate koncepter/semantiske felter, hvor *at tro* fungerer som en forudsætning for *at blive i/elske*, men uden at det nødvendigvis implicerer et inklusionsforhold (hypernym/hyponym). I en sådan forståelse ville *at tro* kunne eksistere uden nødvendigvis at være forbundet med *at blive i/elske*.

Et eksempel kunne være, hvis ens analyse af Joh. tog udgangspunkt i det teologiske koncept *discipelskab*. I *Johannine Discipleship as a Covenant Relationship* (2006) viser Rekha M. Chennattu på overbevisende vis, som det skal ses nærmere på i afsnit 4.2 herunder, hvordan konceptet *at blive i/elske* er tæt knyttet til pagten i GT og dybest set er udtryk for en pagtsrelation. Men hvor hendes analyse har sit metodiske udgangspunkt i konceptet johannæisk *discipelskab*, er mit udgangspunkt at undersøge det johannæiske *at tro*. Den klassiske forståelse af *discipelskab* handler ofte om det, vi kunne kalde efterfølgelse, troens frugter, at elske osv., mens *tro* reduceres til det initierende forhold: at tage imod Jesus og hans kærlighed – og i mange tilfælde er *tro* også blevet gjort til noget rent intellektuelt/kognitivt. Chennattus tilgang indebærer dermed en fare for, at *at tro* og *discipelskab* behandles som adskilte størrelser, hvor discipelskabet først følger efter troen. Det, som min metodiske tilgang kan bidrage med, er en tydeliggørelse af, at discipelskab og tro udgør én og samme virkelighed fra begyndelsen. Det *at tro* på Jesus indebærer fra første færd et kald til at blive i ham og til at elske.

Man kan altså ikke skelne mellem en ”inceptive salvific faith” og det efterfølgende kristne liv, sådan at det *at tro* uden frugt kan være frelsende i sig selv, som fx Chrys C. Caragounis stiller det op.⁴⁷ Man kan godt tale om, at der kan være en udvikling i *at tro*, så det første umiddelbare møde lidt efter lidt udvikler sig til en dybere relation. Men hvis man tror genuint, vil det hele tiden være relationelt, og det kan ikke være uden frugt. Det betyder også, at når der i 15,8 fx står, at ”I dette herliggøres min fader, at I bærer megen frugt og bliver mine disciple” (γένησθε ἔμοι μαθηταί), er μαθητής ikke en bedre version af den troende, men det *er* den troende. Hvis man kaldes ’kristen’ eller ’troende’ (som jøderne i 8,31), men ikke er μαθητής, og altså ikke *bliver i/elsker*, så er man blot ’kristen’ eller ’troende’ af navn.

---

⁴⁷ Caragounis 2012, 262.

4.2 *At tro som pagtsrelation*

Josaphat C. Tam viser i *Apprehension of Jesus*, som nævnt i indledningen, at afskedstalen taler om en *dybere erkendelse/tilegnelse* ("deeper apprehension") af Jesus, som indebærer en intim, gensidig relation. På baggrund af eksegesen mener jeg også, at bl.a. μένω ἐν, ἀγαπάω, τηρέω og εἰμί ἐν siger noget om det *at tro* som det at være i en intim, gensidig kærlighedsrelation med Jesus. Mit fokus på disse verber, som Tam ikke inddrager, peger imidlertid på en yderligere dimension, nemlig at *at tro* er at en *pagtsrelation*. Dette vil jeg nu uddybe.

Selvom det græske ord for pagt (διαθήκη) ikke optræder i Joh., viser Rekha M. Chennattu i *Johannine Discipleship as a Covenant Relationship* (2006), hvordan en række gammeltestamentlige pagtsmotiver gennemsyrrer Joh 13-17. Herunder kan nævnes udvælgelse, Guds nærvær og gensidige "indwelling", kendskab til Gud, vidnesbyrd, fred, løfter, at elske og at holde budene.⁴⁸ Joh 13-17 kaldes traditionelt for Jesu afskedstale, men det kan med rette overvejes, om det ikke i lige så høj grad skal forstås som en pagtstiftelsestale.

Både μένω ἐν, ἀγαπάω, τηρέω og εἰμί ἐν er ekkoer af pagtsmotiver i GT. Malatesta har i sin undersøgelse af μένω ἐν i LXX vist, hvordan udtrykket ofte forbindes med pagten, budene og Guds nærvær. Han karakteriserer dets betydning som "a relationship of fidelity to and communion with Yahweh", hvilket han mener danner baggrund for den johannæiske brug.⁴⁹ Malatesta fremhæver eksempler fra bl.a. Deut 27,26; Is 30,18; Sir 28,6-7; 11,20-21; 6,20; Vis 7,27-28; Ps 5; 60 (LXX). Det vigtigste sted er Jer 38,31-32 (LXX), hvor der profeteres om en ny pagt med Israel/Juda, fordi de ikke *blev i* (οὐκ ἐνέμειναν ἐν) Herrens pagt (τῆ διαθήκη μου).⁵⁰

Udtrykket εἰμί ἐν, når det i LXX bruges om personer, refererer til Guds væren i sit folk som kollektiv, så man kan også argumentere for, at der er et ekko af dette i afskedstalen.⁵¹

Konditionalsætningerne i 15,10 og 15,14 er yderligere eksempler på en pagtsstruktur.⁵² At holde budene er betingelse for at blive i pagten. Som i GT, særligt tydeligt i Deut., er *at holde budene* nært semantisk knyttet til *at elske Herren* (Deut 5,10; 7,9; 10,12; 11,1.13.22; 13,3-4; 19,9; 30,16.20; Ex

---

⁴⁸ Chennattu 2006, 59–65.

⁴⁹ Malatesta 1978, 60.

⁵⁰ Ibid., 60–64.

⁵¹ Ibid., 56.

⁵² Chennattu 2006, 116–17.

20,6)⁵³ – sådan at det nærmest må betragtes som synonymmer. Dermed er ἀγαπάω og τηρέω i Joh 15,1-17 også pagtsekkoer.

Også udvælgelsesmotivet (ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, Joh 15,16), hører hjemme i en pagtskontekst, selvom det ikke blev behandlet i eksegesen. De frugtbærende grene på vintræet er udvalgte ligesom Israel i GT var udvalgt, ikke på grund af fortjeneste, men af Guds kærlighed og for at hans navn skulle herliggøres (Deut 7,7-8). På tilsvarende måde er disciplene nu udvalgt *af* kærlighed *til* kærlighed. Chennattu fremhæver desuden, at udvælgelse i deuterio-Esajas har et missionalt sigte. Israels folk skal være et lys for folkene og bringe dem til erkendelse af Herren (fx Es 43,10; 49,6–7).⁵⁴ Dette spejles i Joh 15,8 og 17,21.23, hvor disciplens frugt/kærlighed/enhed skal herliggøre Faderen og få verden til at tro og erkende, at det er Faderen, som har udsendt Sønnen.

Alt dette samt eksegesens indledende kommentarer om pagtsmotiver i 15,1 (2.2.1) viser, at det underordnede koncept *at blive i/elske* teologisk siger noget om konceptet *at tro* som det at være i en pagtsrelation med Gud. Verberne μένω ἐν, ἀγαπάω, τηρέω, εἰμί ἐν og εἰμί ἐν peger ikke blot på en tæt og intim relation mellem Gud og de troende, men forankrer denne relation i GT's pagtsstruktur. Som i GT er det en gensidighedsrelation, hvor den troende må elske Gud, som Gud har elsket den troende.

Men der er også noget kvalitativt nyt i den nye pagt: Jesu død for sine venner (15,13) er et større kærlighedsudtryk end nogen tidligere pagt kendte. At tage imod denne kærlighed, og dermed *at blive i/elske*, er ikke blot en videreførelse af den gamle pagt, men noget mere. Den troende er, i den nye pagt, stillet endnu stærkere end Israel, idet frugterne nu gror frem af Kristi egen livssaft ved Talsmanden, som *bliver i* den troende (14,17).

5 Konklusion

Johannesevangeliet er skrevet ”for at I skal tro, at Jesus er Kristus, Guds Søn, og for at I, når I tror, skal have liv i hans navn” (20,31). Denne opgave har undersøgt dette ”for at I skal tro” fra en ny vinkel ved at forstå alle de trosrelaterede verber som et semantisk felt, som kan betegnes *at tro*, fordi πιστεύω fungerer som overordnet hypernym, som lader sig forstå gennem alle de trosrelaterede verber

---

⁵³ Ibid., 65.

⁵⁴ Ibid., 63.

i Joh. Opgavens formål har ikke været at undersøge sammenhængen mellem πιστεύω og alle de trosrelaterede verber, men en gruppe af de verber, som især forekommer i afskedstalen: μένω ἐν, φέρω καρπὸν, ἀγαπάω, τηρέω, εἰμί ἐν og εἰμί ἔν.

Gennem tematisk eksegesi af Joh 15,1–17 og 17,20–26 har jeg vist, at disse verber ud fra Joh.s kontekst danner et semantisk felt, som jeg kalder *at blive i/elske*. *At blive i/elske* rummer en dobbelthed – der er på én gang et modtagende og et udadrettet aspekt. Det indebærer både at modtage næring fra Jesu kærlighed i kraft af at være i/blive i ham og samtidig aktivt at give denne kærlighed videre ved at elske.

Undersøgelsen har vist, at *at blive i/elske* udgør et delfelt blandt flere trosrelaterede felter (fx *at se*, *at høre*, *at kende*, *at vidne*, *at huske*) og fungerer som et hyponym under *at tro*. Dermed repræsenterer *at blive i/elske* samtidig et underordnet koncept og er med til at konkretisere, hvad det vil sige *at tro* i johannæisk forstand.

Min metodiske tilgang tydeliggør, at *at blive i/elske* er en integreret del af *at tro* og ikke noget, der følger efter. Man kan ikke tale om *at tro* i johannæisk forstand uden samtidig at tale om *at blive i/elske*. Når Joh. bruger πιστεύω, fx om jøderne i 8,31, men det ikke indebærer dette gensidige kærlighedsforhold, er der snarere tale om navnkristendom. Genuin tro i johannæisk forstand indebærer en levende relation til Jesus, der kommer til udtryk horisontalt i kærlighed til andre. Hvis man derimod analyserer *discipelskab* som koncept, frem for *at tro*, risikerer man at adskille *at tro* og *at blive i/elske*. Min semantiske tilgang modvirker denne fare for adskillelse ved at vise, at *at blive i/elske* i Joh. er en konkretisering af, hvad det vil sige *at tro*.

Slutteligt har jeg vist, at når *at blive i/elske* teologisk forstås som en integreret del af *at tro*, får *at tro* karakter af en pagtsrelation. Verberne μένω ἐν, φέρω καρπὸν, ἀγαπάω, τηρέω, εἰμί ἐν og εἰμί ἔν er nært forbundne med GT's pagtsmotiver og peger på, at det at ”tro, at Jesus er Kristus, Guds Søn” og deri have ”liv i hans navn” (20,31) ikke blot er intellektuel tilslutning til en kristologisk sandhed med futurisk sigte. *At tro* er – ikke alene, men også – en præsensisk, gensidig og handlende pagtsrelation til Jesus som Guds Søn, båret af Talsmanden, og den viser sig horisontalt i *at elske*.

6 Perspektivering

Opgaven åbner flere nye undersøgelser, hvoraf to skal nævnes her.

For det første kunne en udvidet analyse af *at tro* som semantisk felt og koncept i Joh. nuancere forståelsen af, hvad det vil sige *at tro*. Ved at inddrage flere trosverber, kontrasten *ikke at tro*, samt andre semantiske felter med nominaler som ”evigt liv” og ”discipel”, kunne det semantiske spektrum kortlægges bredere. En sådan analyse kunne være interessant at anvende i en praktisk-teologisk sammenhæng. I en tid, hvor mange kan have mistet sproget for, hvad det vil sige at tro, kunne en sådan analyse hjælpe med at give et mere farverigt sprog for netop dét.

For det andet kunne det være interessant at sammenligne Joh.s brug af πιστεύω og μένω ἐν/εἰμί ἐν med Paulus’ brug af πίστις og ἐν Χριστῷ. Til det kunne man inddrage Morgans undersøgelser af de to udtryk. Hun mener, at πίστις og ἐν Χριστῷ er forskellige termer til at beskrive ”the same act of divine grace”.⁵⁵ Det kunne undersøges, om forholdet mellem udtrykkene hos Paulus – i lighed med Joh. – kan beskrives som hypernym/hyponym, eller om de er mere ligestillede.

7 Bibliografi

	Antal sider
Barr, James. 1983. <i>The Semantics of Biblical Language</i> . London: Oxford University Press. (pp.1-313)	313
Brown, Raymond E. 1971. <i>The Gospel According to John</i> . (I-XII) og (XIII-XXI). The Anchor Bible. London: Chapman. (pp. 497-514; 658-684; 768-782)	60
Bultmann, Rudolf. 1978. <i>Das Evangelium des Johannes</i> . 20. Auflage. Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament 2. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. (pp. 415-21)	7
Caragounis, Chrys C. 2012. “”Abide in Me”. The New Mode of Relationship between Jesus and His Followers as Basis for Christian Ethics (John 15)”. I <i>Rethinking the ethics of John: “Implicit ethics” in the Johannine writings</i> , af Jan G. Van der Watt og Ruben Zimmermann. Kontexte und Normen neutestamentlicher Ethik, Volume 3. Tübingen: Mohr Siebeck. (pp. 250–63)	14

---

⁵⁵ Morgan 2020, 71.

- Carson, Donald A. 1994. *The Gospel According to John*. Reprint edition. Leicester, England: Inter-Varsity Press. (pp. 521-22) 2
- Chennattu, Rekha M. 2006. *Johannine Discipleship as a Covenant Relationship*. Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers. (pp. 1-211) 211
- Croteau, David A. 2002. “An Analysis of the Concept of Believing in the Narrative Contexts of John’s Gospel”. Masterafhandling, Wake Forest, North Carolina: Southeastern Baptist Theological Seminary. (pp. 1-138) 138
- Derickson, Gary W. 1996. “Viticulture and John 15:1-6”. *Bibliotheca Sacra* 153 (609): 34–52. 19
- Dodd, Charles H. 1972. *The Interpretation of the Fourth Gospel*. Reprint edition. Cambridge, England: Cambridge University Press. (pp. 197-99) 3
- Gaffney, James. 1965. “Believing and Knowing in the Fourth Gospel”. *Theological Studies (Baltimore)* 26 (2): 215–41. 27
- Hanger, Jeannine Marie. 2023. *Sensing Salvation in the Gospel of John: The Embodied, Sensory Qualities of Participation in the I Am Sayings*. First edition. Biblical Interpretation Series. Boston: BRILL. (pp. 157-75) 19
- Jackendoff, Ray. 1986. *Semantics and Cognition*. Current Studies in Linguistics Series 8. Cambridge, Massachusetts: MIT Press. (pp. 95-106) 12
- Keener, Craig S. 2003. *The Gospel of John: A Commentary*. Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers. (pp. 893-98; 988-1016) 35
- Koester, Craig. 1989. “Hearing, Seeing, and Believing in the Gospel of John”. *Biblica* 70 (3). Pontificio Instituto Biblico: 327–48. 22
- Lee, Dorothy. 2010. “The Gospel of John and the Five Senses”. *Journal of Biblical Literature* 129 (1). The Society of Biblical Literature: 115–27. 13

- Lyons, John. 2012. *Semantics I*. Cambridge, England: Cambridge University Press. 76
(pp. 96-119; 250-301)
- Malatesta, Edward. 1978. *Interiority and Covenant: A Study of Einai En and Menein En in the First Letter of Saint John*. *Analecta Biblica* 69. Rome: Biblical Institute Press. 9
(pp. 24-26; 56; 60-64)
- Morgan, Teresa. 2015. *Roman Faith and Christian Faith: Pistis and Fides in the Early Roman Empire and Early Churches*. Oxford: University Press. (pp. 394-443) 50
- . 2020. *Being “in Christ” in the Letters of Paul: Saved through Christ and in His Hands*. 1. udg. Tübingen: Mohr Siebeck. (pp. 71) 1
- Morris, Leon. 1995. *The Gospel According to John*. Revised edition. *The New International Commentary on the New Testament*. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co. (pp. 296-98) 3
- Mukhopadhyay, Kishore. 2021. “Proprioception and Kinesthesia: The sixth sense organ”. *Advanced Exercise and Health Science* 1 (1): 12–17. 6
- Nielsen, Helge Kjær. 2014. *Kommentar til Johannesevangeliet*. 2. oplag. Dansk kommentar til Det nye testamente (DKNT) 4. Århus: Aarhus Universitetsforlag. (pp. 199; 249; 490-501; 526-529; 543-549) 25
- O’Collins, Gerald Glynn. 2023. “Believing as Verbal in John’s Gospel”. *The Expository Times* 134 (9): 399–408. 10
- Ridderbos, Herman N. 1997. *The Gospel According to John: A Theological Commentary*. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co. (pp. 481) 1
- Silva, Moisés. 1983. *Biblical Words and Their Meaning: An Introduction to Lexical Semantics*. Grand Rapids, Michigan: The Zondervan Corporation. (pp. 1-201) 201
- Tam, Josaphat C. 2015. *Apprehension of Jesus in the Gospel of John*. *Wissenschaftliche Untersuchungen Zum Neuen Testament* 2. Reihe. Tübingen: Mohr Siebeck. 265

(pp. 1-265)

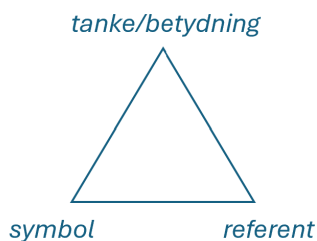
Antal sider i alt:**1542**

8 Bilag

8.1 Figur 1: Triangle of meaning

Figur 1 illustrerer triangle of meaning, jf. metodeafsnittet (1.2). Jeg har taget udgangspunkt i Silvas og Lyons' forståelse og oversat begreberne til dansk.⁵⁶ Figuren er tegnet vha. PowerPoint.

Figur 1:

8.2 Figur 2 og 3: *At tro* som hypernym og overordnet koncept

Figur 2 og 3 viser begge *at tro* som hypernym med de forskellige delfelter som hyponymer. Figur 3 er mere detaljeret, mens figur 2 bidrager til at illustrere inklusionsforholdet på en anderledes måde med de forskellige cirkler i den store cirkel. Begge figurer er tegnet vha. PowerPoint.

---

⁵⁶ Silva 1983, 102–3; Lyons 2012, 96.

Figur 2:

(*at blive i/elske* er markeret med rød, blot fordi det er det delfelt, jeg undersøger. Cirklerne er stiplede for at illustrere, at grænserne er flydende)

Figur 3:

at tro										
ΠΙΣΤΕΥΩ										
at se	at høre	at kende	at huske	at vidne	at blive i/elske	at blive født af Gud/på ny/af vand og Ånd	at komme til/ gå ind i/ følge efter	at tage imod	at spise/ drikke Jesu kød og blod	at leve
ὄραω/εἶδον θεωρέω θεάομαι βλέπω ἐμβλέπω ἀναβλέπω	ἀκούω	οἶδα γινώσκω νοέω	μνημονεύω μιμνήσκομαι ὑπομνήσκω	μαρτυρέω ὁμολογέω	μένω ἐν ἀγαπάω φέρω καρπὸν τηρέω [λόγος/ἐντολή] εἰμί ἐν εἰμί ἐν	γεννάω [ἐκ θεοῦ; ἄνωθεν; ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος]	ἔρχομαι εἰσέρχομαι ἴκω ἀκολουθέω	λαμβάνω παραλαμβάνω καταλαμβάνω	πίνω [αἷμα] ἐσθίω [σάρξ]	ζάω

Grøn farve: de semantiske delfelter, Josaphat C. Tam har med i sin afhandling "*Apprehension of Jesus in the Gospel of John*". (De græske verber er dog udvalgt af mig. Tam har en anden metode (se fodnote 9 om Tams "*Semantic Field Survey*")

Rød farve: det semantiske delfelt, jeg undersøger

Blå farve: andre mulige semantiske delfelter, som kunne være interessante at undersøge.*

*De blå del-felter har jeg sat op på baggrund af *Table 2* i artiklen "Believing and Knowing in the Fourth Gospel" (Gaffney 1965, 220) og min egen gennemlæsning af Johannesevangeliet, men en mere præcis opsætning ville kræve en grundigere analyse af hvert enkelt del-felt, i tråd med denne opgaves analyse af *at blive i/elske*.